*Váry István*

# A SZAKRÁLIS GEOGRÁFIA ÉS A SZIMBÓLUMOK JELENTŐSÉGE

Az utóbbi évtizedekben – soha ilyen intenzitással nem látható módon – egy kutatási terület előtérbe kerülése és megerősödése tapasztalható, melyet *szakrális geográfiának* hívunk. Ez mostanában elsősorban a Pilis vonatkozásában valami olyan tényező feltárásán munkálkodik, amely túlmutat a profán megközelítéseken, a hétköznapi élet dolgain és a turizmuson. Mintha a homályból hirtelen feltört volna, s valami lényeges létére mutatna rá. Hozzá kell tennünk, természetesen nem a semmiből került elő és nem zárt kapukat dönget: korábban is voltak emberek és csoportok, akik valami hasonlóval foglalkoztak, azonban e szórványok és az összekötő elemeik még nem vonulhattak egy rendszerező egység szárnyai alá. A közelmúlt irányvonala e tekintetben jelentős: az összefüggések feltárásával, a vizsgálódás szinoptikus jellegével láthatóvá váltak olyan valóságok, melyek nagyban hozzájárulnak múltunk és jelenkori életünk megértéséhez, sőt, egyfajta előrelépési lehetőség kibontakoztatásához is támpontul szolgálhatnak. Ezen egység maga a szakrális geográfia, melynek jelentéséhez, értelmezéséhez és jelentőségéhez fűznénk itt néhány gondolatot.

A szakrális geográfia mint tudomány nem létezik; csak több tudományág művi egyesítésével, az egyes kutatási területek bizonyos eredményeinek azonos platformon történő elhelyezésével, a megmutatkozó közös pontok feltárásával bontakozik ki. Mint látni fogjuk, e területen a földrajz, a történelem, a vallástörténet, a régészet, az őstörténet kutatás, a térképészet, a numizmatika, a heraldika, a fizika, a geológia, a filozófia, a csillagászat, az építészet, az energetika és számos más kutatási terület olyan találkozási pontjáról van szó, ahol a feltárulkozó összefüggések egy mindezeken túlmutató és igazán az egyikhez sem tartozó valóság megismerését teszik lehetővé.

A szakrális geográfia a szent helyekre koncentrál; feltárásához, jelentőségének megértéséhez azonban szinte a kezdetekig kell visszamennünk, nem kerülve el a *kapcsolódó fogalmak* részletes vizsgálatát, magyarázatát.

## I.

*„Kezdetben vala Isten”*, az Egy, az abszolútum, mely eloldottat jelent. A minőségtelen és a megnyilvánulatlan. Az isteni szubjektum maga, s benne mindennek lehetősége. A teremtés kezdete: az önmagából „kilépés” szándéka, az önmagát önmagával – bizonyos fokig – szembeállító döntés. Ekkor az Egyben és az Egyből dualitás jelenik meg, sőt: polaritás. A lét „feszültsége” és ereje. Megszületnek a *princípiumok*: az „ős- vagy alapelvek”, melyek minden későbbi megnyilvánulás eredetének tekinthetők. Ezen a ponton – témánk számára is – meghatározó jelentőségű tényező létesülése következett: a princípiumok megformálták a *szimbólumokat*, a létesülés lehetőségeinek szellemi formáit, melyek a prin-

cípiumok szignatúráinak tekinthetők, s melyek minden létező transzcendens alapját, minden lételem fundamentumát képezik. A szimbólum fogalma bővebb kifejtést igényel, mivel a létezés hátterében folyamatosan jelenlevő valóság, és a szakrális geográfia egyik legfontosabb tényezője.

A szó eredete a görög *szün+balló* összetételre vezethető vissza, amelynek jelentése „összevetni, egybevetni". Ebből származnak a *szümbolon, symballeum* és *symbolum* (görög, latin) szavak. A fogalom az összevetésre, összetartozásra és az abból fakadó kifejeződésre utal. Nem más, mint egy *idea* (egy eszmei valóság gondolati visszatükröződése a tudatban) érzékelhető analogikus reprezentációja. Maga az *analógia*, mely a szimbólum fogalmán *belül*, azzal nem szinonimát képezve, az *analogon*ra vezethető vissza, a „hasonlók" értelmében kezelendő. Jelentése (felfelé mutató) „hasonlatosság", „működésbeli és alaki megegyezés". Ezen belül a magasabb valóság az elsődleges, a *kifejeződés* a másodlagos, ezért beszélhetünk externális és internális analógiáról.

Minden létező szimbólumnak tekinthető, semmi nem létezik, ami egy szimbólumon keresztül ne lenne visszavezethető egy princípiumig. Így a fizikai világ egy tapasztalható eleme sem kivétel, legyen makrokozmikus vagy mikrokozmikus, tapasztalható vagy rejtett.

Azon felül, hogy minden létező szimbólumok reprezentációjaként van a világban, és a létbe „csontosult", kimerevedett teremtett fizikai valóság a kezdetektől a szimbólum alapján válik azzá, ami, maga a fogalom az idő előrehaladásával sem veszített jelentőségéből. Az emberi lét és élet tekintetében – annak tudatos aspektusában – fokozott szereppel bírt, s maga az ember az, aki ezt a tudást megőrizte, megjelenítette és „használta"; a fizikai létben megjelenő ember, mivel tudta, tapasztalta és átélte a világ szimbólumalapját, tetteiben újra teremtette, megjelenítette a szimbólumokat. Ennek súlyos oka is volt: az aranykor spirituális és magasrendű minősége egy gyorsuló elsötétedés irányába kezdett zuhanni, az ember kezdte elveszíteni a külső és a belső egységét, az isteni centrummal való egységét és kapcsolatát, s e centrifugális erők mentén távolodó folyamatban előbb nyilván gyengébben, azután egyre erősebben tört fel a „visszatérés" vágya, a megfordulás, a felébredés igénye. A folyamat elején egy-két lépésben meg tudta az ember valósítani ezt, de a korok előre haladtával, a sötétség növekedésével egyre nehezebben, egyre több lépésben tehette csak meg. Az a – fogyatkozó számú – csoport, mely tisztában volt e visszatérés jelentőségével, és vágyta is azt, minden korban metódusokat dolgozott ki – adott nívónak megfelelően – a szellemi úton járóknak. Annak, aki kereste önmaga végső valóságát, aki vágyta a forráshoz való visszatérést, aki az emberi lét őseredetének igazi és tiszta valóságába szándékozott törni, mindig egy utat kellett bejárnia, s ezen az úton szellemi aktusokat, belső műveletek sorát – éspedig egyre többet – kellett megtennie a cél érdekében. Ezen út mentén volt és van nagy jelentősége a szimbólumoknak.

Tehát a teremtett világban minden megnyilvánult létező egy isteni tudatosság folytán, szimbólumként lett valósággá, annak szellemi princípiumait hordozva. Mivel a szimbólum, azon túl, hogy „jelent valamit" (s ez kortársaink jellemzően inflálódott, szimplifikált – és téves – értelmezése), megjeleníti a szimbolizáltat és annak erejét, ily módon közvetlen összeköttetésben áll egy-egy princípiummal, s mindez mintegy nyitott csatornaként vezet az abszolútumhoz, Istenhez. Ezért használta az úton járó ember, a *homo viator* a szimbólumokat mindig a szellemi megvalósítás gyakorlataiban.

Itt lép színre egy újabb, a szakrális geográfiához is kapcsolódó fogalom, a *rítus* jelentősége. A visszatérés megvalósítási folyamatában a rítus nem más, mint eljátszott szimbólum, a lét

rendjének megfelelő, belső indíttatású művelet. A szellemi úton törekvő ember a rítust aktusokon keresztül gyakorolta, az aktus pedig a rítus belső mozgása. Az aktusban véghezvitt tettek, e szellemi irányú műveletek, a belső aktusok külső rítusai.

(Itt megjegyezzük, hogy az utóbbiak végiggondolása nem csak a szakrális, vallási, közvetlenül szellemi célzatú rítusokra kell, hogy szorítkozzon – habár jelentősége ezeken a területeken kiemelt, s ebben a vonatkozásban a kidolgozott rendszerekre kell gondolnunk, például a jóga útjára, az alkímiára vagy a zarándoklat művelésére. Azonban elődeink minden tettében, a leginkább hétköznapiakban is jelen volt a rítus, akár az évkör munkáiban, az ételek elkészítésében, egy ház felépítésében vagy például a táncban. Később és jelen korunkban a „profán" és a szent már eltávolodott egymástól, ám a céltudatos szellemi úton járó számára több tett „kiemelhető" vagy elkülöníthető a rítusok szempontjából; ezek a hétköznapinak tűnő cselekedetek – megfelelő belső szemlélettel és irányultsággal – kiválóan alkalmasak a szellemi út támogatására, mélységek benső magragadására. A hindú-buddhista hagyományban *upamárgá*knak, mellékösvényeknek hívják ezeket. A zene, a tánc, egyes művészetek és mesterségek gyakorlása, a virágkötés vagy a harcművészetek betölthetik a szóbanforgó szerepet.)

Ebben a folyamatban kaptak és kapnak elsőrendű szerepet a szimbólumok. A szellemi törekvő a cselekedetekben aktusokat realizál, melyek tisztán rítusok, ezek szimbólumokat (és erőket) elevenítenek és idéznek meg. A szimbólumok princípiumokhoz „vezetnek", melyek az isteni valóság transzcendens mélységeit tárják fel. E műveletben mindig szerepet kaptak ténylegesen megjelenített szimbólumok is. A megjelenítés sokrétű, a minta maga a teremtett világ: mivel a törekvő tisztában van a létező fizikai világ szimbolikus tartalmával és jelentőségével, ezért abból merítve, pillanatnyi szintjének megfelelően, szemléletéhez és céljához igazítva megalkot (ábrázol, megjelenít) szimbólumokat. Ezekbe – a rítusnak megfelelően és azt alátámasztandó – szimbolikus elemeket sűrít egy rendben, mely az isteni teremtés folyamatainak, az ember megistenülése és visszatérése képeinek, a szakrális hierarchia elemeinek, a lét mögöttes struktúrájának, archetipikus valóságoknak, szellemi lényeknek és helyeknek rendszerét alkotja meg, s így hathatós támasztékul szolgálnak a rítus folyamatában. Ezen elemek kezdetben alak és képalkotás formájában jelentek meg, majd a szerkesztett szimbolika, az *ideografikus ábrázolás*, a figuratív megjelenítés festett, faragott, épített formáiban realizálódtak, az optikai és geometriai formák elhatárolódó elemeinek rögzítésétől az *ikonografikus ábrázolás*on át *az allegorikus megjelenítés*ig.

***„A szakrális geográfia mint tudomány nem létezik; csak több tudományág művi egyesítésével, az egyes kutatási területek bizonyos eredményeinek azonos platformon történő elhelyezésével, a megmutatkozó közös pontok feltárásával bontakozik ki."***

A szent képek, a *mandalá*k, a *jantrá*k, a *tamgá*k, a *rúna*kövek és a szakrális tárgyak rajzolatai, szent építmények formái és azok ornamentikája, a pénz, a zászló és a címer őrzik ezen szimbólumrendszerek elemeit. Ez utóbbiakkal a numizmatika, a heraldika és a szemiotika foglalkozik. Ruhák és használati tárgyak díszmintáitól a kályhacsempe motívumokig, a népművészeti tárgyak díszítésétől a régi billog (bélyeg, bélyegzés) ábrákon át a korabeli mester- és védjegyekig, cégérekig számtalan helyen lelhetünk a szimbolizmus formáira vagy azok maradványaira. Az új kor már az eredeti értelmezéstől és átgondolástól mentes szolgai másolásban közvetíti és használja a (torzult vagy egyszerűsített)

szimbolikus képeket, mintegy látványelemként prezentálva azokat, megfosztva szerepüktől és erejüktől. Mindezek mentén jött létre maga az írás is, a betűk és a számok szimbolikus világa. A korok előrehaladása – és a szellemi elsötétedés – mentén e szimbolikus elemek nivellálódtak, deformálódtak, de formáik nem veszítettek értékükből, annak ellenére, hogy helyükről – a szentségből – kimozdítva méltatlanul szétszóródtak az élet minden területére.

Összefoglalva a fenti – fő témánk tekintetében csak látszólag lényegtelen – alapvetést, leszögezhetjük, hogy maga a szimbólum két okból bír jelenléttel, van jelen: egyrészt az isteni teremtés tudatos ki- és megnyilvánítása okán a fizikai világban, a természetben, másrészt az ember különböző korokban létrehozott szakrális alkotásaiként. E kettő alapja természetesen közös egységen nyugszik. Ha ezen a ponton gondoljuk végig az egyes szakrálisnak mondott területek kutatási eredményeit, akkor könnyen kimondhatjuk a szimbolizmus jelentőségét: ezekben mindkettő szemlélhető, megragadható. Az isteni teremtés természeti elemeiben, a hegyekben, fákban, valamint az adott korokban ember által e területen létrehozott szellemi, vallási, szakrális alkotások, műtárgyak sokaságában lelhető fel a szimbólumok jelentőségteljes világa.

## II.

Egy másik megközelítésre is szükségünk van ahhoz, hogy a szakrális geográfia lényegét megragadjuk; ismét a kezdetek irányába kell tekintenünk.

A már tárgyalt szellemi út, a visszatérés, a felébredés ösvényének vonatkozásában fontos tényező, hogy különböző korokban, különböző szinten szükségesnek látták, hogy a visszatérés útjának szellemi rítusaihoz elengedhetetlen tudást továbbadják, örökítsék és – egy idő után – rögzítsék az elhivatottak, s meghatározzák a megfelelő metódusokat és azok elemeit. Legfontosabb cél az aranykor tudásának megőrzése, emlékezete: az eredet, a kezdet és a kezdet előtti lét erőinek spirituális birtoklása volt, melyhez a szellemi út szükséges lépéseinek gyakorlataival kapcsolatos rendeket fektettek le. A továbbadás kezdetben nyilván szellemi – majd szóbeli – közvetítés és örökítés útján ment végbe, az „emlékezet" elegendő volt; a süllyedés azonban szükségessé tette a rögzítést, mely különböző korokban, más-más népcsoportban és kultúrkörben – a pillanatnyi tudás és a megvalósítási lehetőségek függvényében – eltérő módon valósult meg. A törekvés egyik iránya a maradandóság volt, olyan eszközök és megoldások alkalmazásával, melyeket legkevésbé kezdhet ki a pusztulás. A leginkább időtállónak – az Isten által teremtett tájstruktúra, földrajzi elemek és részletek után (amelyek változtak ugyan, de a legkevésbé változnak) – a monumentális kőépítmények bizonyultak, melyeket akár szellemi projekcióval vagy mágikus hatalmak felhasználásával hoztak létre. Kisebb-nagyobb tárgyak megalkotásával, a már korábban körvonalazott szimbolikus rendszerek sokrétű ábrázolásaival, jelek és jelképek rögzítésével próbálták a szellemi tudás magvát tovább adni. A „fényerők" csökkenése és az ontikus „felejtés" okán azután a rögzítés és a rögzített tartalom is változott, leginkább a hanyatlás irányába, mígnem megjelentek a vallások, melyek ráépültek e tudásra, noha magukba foglalták azt. A tudás „alkalmazásának" lehetősége a *religio* és a *confessio* rendszerébe rejtőzött, mintegy egyedüli esélyt látva abban, hogy minél tovább fennmaradjon. Ezen rendszeren belül a tudás rögzítése és átadása – különböző vallási rendek és csoportok zárt körében – már egyedi módon, sajátos „kódolással" történt, immár az írás felhasználásával. Az ember szellemi hanyatlásának okán e rendszerek is egyre távo-

labb kerültek a közvetlen isteni középponttól, és egyre több lépésben megvalósítható szellemi, visszatérési út bejárására késztették az arra vágyókat. A vallások ezoterikus irányvonalai azok, melyek leghosszabb ideig voltak képesek a közvetlen átadást megőrizni. Elsősorban a hinduizmus és a buddhizmus jelentősége kiemelt ezen a téren, a judaizmusban a *kabbala*, az iszlámban a *szúfizmus* az az ezoterikus „ág", mely burkolt formában még megőrizte az őseredet metafizikai tudását. A kereszténységben, annak kezdeti évszázadaiban a gnosztikusok képviselték ezt az irányultságot, azonban az 5. század végére a keresztény fő vonal teljesen likvidálta, részben jogosan, mert a gnoszticizmus már nem közvetlen átadást, hanem bonyolult kozmológiai spekulációkat és egyéb elhajlásokat képviselt. A későbbi, középkori kereszténységben még többször ütötte fel a fejét olyan szerveződés, csoportosulás, melyben az ősi tudás megragadásának és alkalmazásának tényét lehet feltárni és megragadni, de legalábbis gyanítani, így például a templomos lovagok rendjében, azonban ezek is az előre törő – és hozzá kell tennünk: a szellemi tartalmat fokozatosan teljesen elvesztő – fővonal áldozatául estek. E ponton elkerülhetetlen a magyarság történelme és vallási útja egy pontjának megemlítése: a pálos rend létrejötte és szerepe e vonalon felbecsülhetetlen jelentőséggel bír. Az utóbbi években – a korábbiakhoz képest elképesztő intenzitással – tárták fel kutatók, vallástörténészek és lelkes amatőrök e rend valós vagy pontatlanul idealizált történetét, mely anyagok alapján bátran kijelenthetjük, hogy Európában szinte utolsóként és a legtovább volt képes – a kereszténység köpenyében – megőrizni és továbbadni, sőt, használni azt a szellemi tudást, melyről fentebb szóltunk. Meggyőződésünk, hogy ennek az egy idő után Pilisre koncentrálódó rendnek a szerzetesei tisztában voltak a szent helyekkel való együttműködés szellemi útjával, az ott lévő szimbólumok jelentőségével. Kolostoraikat e szakrális földrajzzal is kapcsolatos rend alapján építették, életvitelük hatalmas erejét onnan merítették, a szertartásokat és a rítusokat szent időkben szent helyeken végezték, az erőket és az erőpontokat összekötve azokat „használták", „működtették" – vagyis alkalmazták a tudást, mely rájuk bízatott. Szellemi „sikereik" – jórészt – kétségtelenül ehhez a rendszerhez, ehhez a metódushoz köthetőek.

### III.

Itt kell kiemelnünk a szakrális geográfia megközelítésének harmadik, talán legjelentősebb szempontját. Szóltunk a szimbólumok jelentőségéről és a szellemi célzattal véghezvitt rítusok műveletéről. Azonban a szakrális tetteket nem spontán végezték a beavatottak vagy a törekvők: a rend és a rendszer fontos – és a cél érdekében elkerülhetetlen – eleme a *szent idő* és a *szent hely*. Vagyis soha nem volt közömbös, hogy egy spirituális aktust *mikor* és *hol* végeztek el. Számunkra most az utóbbi bír nagy jelentőséggel: mi a szent hely, és miért szent? Olyan misztériumról van szó, mely a racionalitás oldaláról végképp megközelíthetetlen.

A szent fogalma etimológiailag a latin *sanctushoz* köthető, aminek jelentése „elkülönített". E helyütt eltekintünk a morális és nivellált értelmezésektől; e fogalomban a tökéletlenséggel szemben álló tökéletesség, a „szokásossal" ellentétben lévő „rendkívüli" jelenik meg. Az utóbbi jelentés szent szavunk alapja, mely a *sacer* („elhatárolás") melléknévből eredeztethető. Ezzel a szakrális geográfia jelentésére is rámutatunk: a Föld olyan kisebb-nagyobb földrajzilag meghatározható területeiről van szó, melyeket – alább kifejtett okokból – szentnek hívunk, mert azok elkülönítettek. Mircea Eliade *A szent és a profán* című művében egyszerű alapvetést tesz:

a szent az, ami nem profán, vagyis a szent a profán ellentéte.

Az első kérdés tehát az lehet, hogy mitől, miért szent egy hely? Miért elkülönített egy terület, és mitől, mihez képest van elkülönítve? Ha az idáig leírtak alapján végiggondoljuk a kérdést, akkor alapvetően két okát találhatjuk a szent helyek létének: vagy szentnek (kiemeltnek, elkülönítettnek) lett teremtve, és az isteni mű van a háttérben, vagy valaki szenté tette. Az utóbbi esetben okozóként valamely kor (alapvetően tradicionális) emberét kell keresnünk, aki megfelelő kvalitással bírt e művelet végrehajtásához. Azonban gyanítható, hogy a szentté tétel célja vagy a szentség oka mindkét esetben közös.

Az archeológia, a vallástörténet és egyes – elismert vagy el nem ismert – háttértudományok feltárták azt, hogy a Földön, minden kontinensen, minden nép, minden vallás rögzített és számon tart olyan helyeket, melyeket az adott korban az adott közösség rítusok és szertartások helyszínéül használt, s melyek ilyen célzattal öröklődtek, vagyis kiemelt statikus pozícióban vannak. Ezeken a helyeken áldoztak, majd az áldozatok helyszíneire szentélyeket, oltárokat építettek, amelyek később templomok vagy más jelentős épületek, szakrális tereptárgyak alapjául szolgáltak. Vagyis a kezdetektől fogva megkülönböztetett helyekről van szó. (Tudjuk, hogy a legtöbb 19. századig épült templom korábbi szakrális építmény alapjain áll, s nem egy esetben, például Rómában, több vallási kultusz folyamatos jelenlétét tárták fel a régészek egy-egy templom ásatásakor.) Templomok, katedrálisok, oltárok, menhírek, dolmenek, piramisok, kurgánok és kunhalmok, vagyis egyszerűen szentnek tartott hegyek… Ismételjük és hangsúlyozzuk, hogy ezek mind ősi és kijelölt helyeken vannak, és annak bizonyságai, hogy elődeink tudtak ezekről a helyekről, folyamatosan jelölték azokat, és szakrális-kultikus rítusaikhoz állandó használatban tartották őket. Miért?

***„(…) e területen a földrajz, a történelem, a vallástörténet, a régészet, az őstörténet kutatás, a térképészet, a numizmatika, a heraldika, a fizika, a geológia, a filozófia, a csillagászat, az építészet, az energetika és számos más kutatási terület (…) találkozási pontjáról van szó”.***

Mindez szoros összefüggésben áll a tapasztalással, így a téma feltárása is. Őseink azért tudhattak ezen elkülönített területekről, mert *tapasztalták*, hogy ott valami *más* van, valami, ami nem hétköznapi, nem profán, vagyis *többlet* jelenléte érzékelhető, ami a tágabb környezetben általában nem található és tapasztalható. Ez a benső meglátás és megélés egy-egy ilyen hellyel kapcsolatban nem merült ki másságának konstatálásában, nem a „jó érzet” megtapasztalásában volt (és van) a jelentősége: ezeken a helyeken *isteni, transzcendens erők vannak jelen*. Olyan erők – s itt van a jelenség értelme és mindennek lényege –, melyek *felemelnek*, többletükkel a fentebb kifejezni próbált szellemi út, a megismerés, a visszatérés, a felébredés ösvénye mentén, az azon járóknak – adott szinten, az adott helyzetben – tényleges segítséget és fényt adnak a benső szellemi aktusok megtételéhez.

A szellemi úton járónak a belső megismerés és felébredés ösvényén gyakran olyan szakaszokon kell átjutnia, melyeken támasztékokra van szüksége. Elhatározza, hogy rítust szeretne véghezvinni, mely kapcsolódik egy szent időhöz, egy szent helyhez, szent tárgyakhoz vagy eszközökhöz, sőt akár szent hangokhoz, számokhoz, mozdulatokhoz is. Mivel mindez kapcsolódik, jelen van a szimbólumokban és szimbólumrendszerekben, segítségül hívja azokat, hiszen minden támaszték szimbólumokból ered és azokba tér vissza. A metódus megfelelő kiválasztásával, a támasztékok és a szimbólumok helyes alkalmazásával elvégzi a rítust

egy *szent helyen*, ahol *isteni erőt* kap mindehhez – ezért sikerrel is jár. Emiatt vannak ezek a helyek, ez az oka az isteni erők jelenlétének ott. Az isteni teremtés vagy egy archaikus papi szakrális szertartás létrehozta ezeket a helyeket, tudván, hogy lesznek idők, amikor a megvilágosodást kereső embernek szüksége lesz az ottani erők támogatására, jelenlétére. (A *sacer* szóból ered a *sacerdos*, a „pap", aki szertartást, rítust végez, áldozatot hoz, és ezért szentséget szolgáltat.)

Ha tömören szeretnénk megfogalmazni a *szent hely* mibenlétét, akkor kimondhatjuk, hogy olyan hely, amely a szellemi úton járó ember tekintetét és valóságát a fény felé fordítja. Ennek a „fordításnak" az ereje rejtőzködik a szakrális helyeken, mely jelenlétet – különböző lelki és szellemi állapotok és szintek miatt – mindenki másképp vagy adott esetben egyáltalán nem tapasztalja. A hely érintése lehet katartikus, de lehet kifinomult, szubtilis is, s ezen erők mai meglétéről számtalan barátunk, megannyi világjáró – egymástól független, mégis gyakran megegyező – tapasztalata tesz bizonyságot. Az elbeszélések arról is szólnak, hogy bizonyos szent napokon, szent időben az adott időponthoz köthető helyeken ezek az erők hatványozottan megnövekednek. Egy ekképpen „működő" szent hely számos törekvő kortársunk életét, sorsát fordította már meg akkor, amikor megfelelő időben – és a megfelelő helyen – időt töltött, és a jelenlévő isteni erők folytán megmutatkozó intenzív belső mozgásból tudatosan helyes konzekvenciákat vont le életére vonatkozóan.

A *szent helyek* – gyakran egy-egy kis területen lévő erőpontok, erőoszlopok – mindegyike más-más minőséggel bír. Ezek a szellemi aspektusok számos más összefüggéssel kapcsolatban állnak. Kozmológiai, asztrológiai jellemzőket mutatnak, de az emberi lét testi, szervi és egyéb valóságával is összefüggésbe hozhatóak. Egy-egy helyen konkrét jelenségek (és jelenések) előfordulását jegyezték fel különböző korokban, de e helyek jellemzőiként ásványok, növények (fűszerek és gyümölcsök), állati minőségek, színek, szagok, lelki tényezők is meghatározóak lehetnek. Az isteni erő jelenléte a fizikai létezés teljes szélességére kihat, sajátos – és a környezetétől nagyságrendekkel eltérő – energetikai jellemzőket kialakítva, melyek okán a radiesztézia geopatológiai pontoknak hívja ezeket. A jellemzőik gyakran a helyhez kötődő növény- és állatvilág reakcióiban, azoknak a hellyel kialakított viszonyában mutatkoznak meg.

Itt kell hangsúlyoznunk, hogy aki ezeken a helyeken „élményeket" és „hatásokat" keres, az lehet, hogy tapasztal is valamit, azonban a valódi cél köréből kilépett, és távol marad attól az előrelépéstől, melyben e helyek valójában és eredeti értelemben segíteni tudnak. Minden szellemi előrelépés misztérium, amelyben a törekvő létszemlélete, irányultsága, akarata, döntése elkerülhetetlen jelentőséggel bír, s mindaz, amit itt önmagában megtesz, az tudatos, akaratlagos és szabad, eredményében pedig stabil. Valóban erőt tudnak adni a szent területek, melyek profán értelemben nem csodatévő helyek, spontán módon és/vagy törvényszerűen semmit nem „varázsolnak" át (sőt, a profán irányába akár rombolóak is lehetnek).

Mindezekben ragadható meg a szakrális geográfia mibenléte és jelentősége, amelynek az lenne az egyik feladata, hogy felkutassa és megannyi irányból feltárja ma is meglévő szent helyeinket, és védelem alatt őrizze őket. Mai világunkban ez utóbbi gyakran nem valósulhat meg. Mégis arra ösztönzök minden benső úton járót, törekvőt, hogy keresse fel az ismert szakrális pontokat, hiszen a fentiek okán még segítségre lelhet ezekben, választ találhat, és a megnyilatkozó fény – a szellemi út adott szakaszán – valóban támogató lehet önmaga feltárásában.